

9 HERALDIKA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola přináší vhled do heraldiky, tedy nauky o erbech a znacích. Vysvětluje způsoby jejich tvorby a také popisu (blasonu). Tento popis zahrnuje barvy, tvary, figury a jejich umístění na štítu, přičemž využívá přesně definovaných termínů a pravidel. Cílem blasonování je vytvořit jednoznačný a srozumitelný popis, který umožní přesně si představit vzhled erbu bez nutnosti vidět jeho vizuální podobu

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly dokážete:

- pochopit základní pravidla heraldiky;
 - rozlišovat erb a znak;
 - identifikovat a vytvářet blason konkrétních typů erbů a znaků.
-

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Prostudování kapitoly vám zabere přibližně 60 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Heraldika; erb; znak; blasonování

9.1 Zásady popis erbu (blasonování)

Heraldika se zabývá vznikem, vývojem a užíváním erbů a znaků. Erb nebo znak (z něm. *der Erbe* – dědic) je barevné grafické znamení umístěné na štítu, označující konkrétní fyzickou nebo právnickou osobu, vytvořené podle heraldických pravidel. Zatímco erb chápe heraldika jako znamení dědičné v rámci vlastního rodu (šlechta), znak je znaméním nedědičným, vycházejícím z funkce majitele, případně se může jednat o znak

určitého úřadu, společenství atd. (obec, město, stát, biskupství), jenž má všeobecnou platnost.

Ve struktuře erbu (znaku) lze rozlišit hlavní a vedlejší části. K hlavním částem patří štít, přilba, klenot a přikryvadla. Mezi vedlejší části erbu se řadí štítonoši, pláště a stany, korouhve a prapory, hodnostní koruny, čepice a klobouky, hesla či devízy, řádové dekorace a hodnostní odznaky.

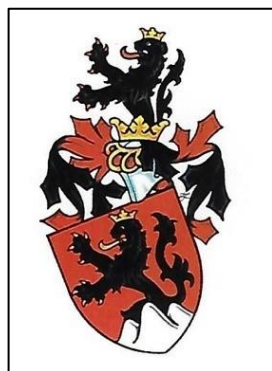
Slovní popis erbu či znaku se nazývá blason. Označení je odvozeno z francouzského jazyka a znamená erb, znak, ale i heraldiku. Blason má být stručný a výstižný, zároveň však jednoznačný, aby podle něj bylo možné znak nakreslit. Při popisu se v rámci zjednodušování nepoužívají (nebo jen výjimečně používají) slovesa. Drobné umělecké odlišnosti se při blasonu neberou v potaz.

Popis erbu/znaku (blasonování) začíná vždy štítem. Nejprve je třeba uvést jeho tinkturu nebo způsob heroldského dělení štítu a jeho tinktury, pak tinkturu a druh hlavní figury, poté doplňující figury. Pokud se jedná o štít o více polích, nejprve se popisuje rozdělení pole (např. čtvrcený, polcený, atd.), pak teprve jednotlivá pole, a to směrem od pravého horního rohu. Přednost má ovšem srdeční štítek, který je pokládán za nejčestnější. Obecně platí, že tvar štítu se popisuje pouze u konkrétní heraldické památky. Po provedení popisu štítu následuje popis řádové dekorace a hodnostní koruny, poté popis přileb (uvádí se jejich počet, druh, je-li přilba korunována či s točenicí) a tinktury přikryvadel. Pak se popisuje směr klenotů, dále hodnostní odznaky, štítonoši (uvádí se směr hlavy), heslo, případně přítomnost půdy. Popis uzavírá koruna, čepice či klobouk. U klobouku se popisuje barva a také barva a počet střípců.

Příklady:

1. Erb pánů ze Žerotína.

Popis: V červeném štítě ze třech stříbrných pahorků roste doprava otočený černý dvouocasý lev se zlatou zbrojí a korunou. Na štítě se nachází turnajová přilba s červenočernými přikryvadly a zlatou korunou, z které roste doprava otočený dvouocasý černý lev se zlatou zbrojí a korunou.

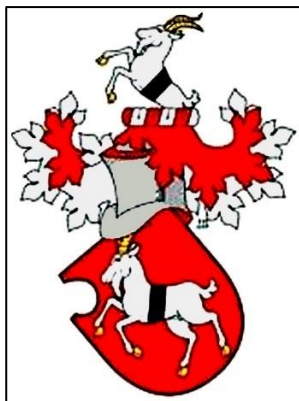

Obrázek 59: Erb pánů ze Žerotína.

Zdroj: <https://www.obeczerotin.cz/jiri-louda-autor-znaku-a-praporu-obce> (10. 07. 2024).

2. Erb rodu Wilczků (Vlčků).

Popis: V červeném štítu stříbrný kozel ve skoku se zlatou zbrojí a černým pásem kolem hrudi. Nad štítem stříbrná přilba se stříbrno-červenými příkryvadly. V klenotu je rostoucí kozel ze štítu.

Obrázek 60: Erb rodu Wilczků (Vlčků).

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Wilczkov%C3%A9> (10. 07. 2024).

3. Znak města Opavy.

Popis: Polcený štít, v pravém poli polovina stříbrné orlice na červeném poli, levé stříbrné pole je dále polceno s třemi obrácenými červenými krovkami na pravé polovině.

Obrázek 61: Znak města Opavy.

Zdroj: <https://www.opava-city.cz/cz/mesto-urad/o-meste/symboly-mesta/> (10. 7. 2024).

4. Znak obci Melč (okr. Opava).

Popis: V červeno-modře děleném štítě nahoře vyrůstající stříbrný dvouocasý lev se zlatou zbrojí držící zlatý vztyčený šíp s modrým hrotem a opeřením, dole čelně vztyčená stříbrná radlice provázená nahoře dvěma stříbrnými růžemi se zlatými semeníky a zelenými kališními lístky.

Obrázek 62: Znak obci Melč (okr. Opava).

Zdroj: <https://www.obecmelc.cz/o-obci/informace-o-obci/obecni-symbolika/> (10. 07. 2024).

5. Státní znak České republiky.

Popis: Čtvrcený štít, v jehož prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve druhém modrém poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve třetím zlatém poli je černá orlice se stříbrným půlměsícem zakončeným jetelovými trojlístkami a uprostřed s křížkem, se zlatou korunou a červenou zbrojí.

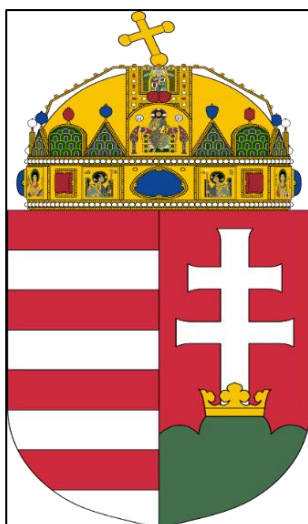

Obrázek 63: Státní znak České republiky.

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx> (10. 07. 2024).

6. Státní znak Maďarska.

Popis: Polcený štít. V první poli je sedmkrát červeno-stříbrně dělený štít. Ve druhém poli je zelené trojvrší se zlatou korunou, z níž vystupuje stříbrný dvojramenný kříž. Nad štítem je koruna sv. Štěpána I, zakladatele Uherského království. Koruna má na vrcholu šikmý zlatý kříž.

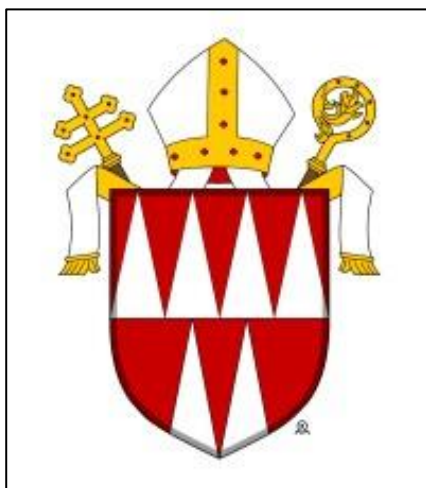

Obrázek 64: Státní znak Maďarska.

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_symboly_Ma%C4%8Farska (10. 07. 2024).

7. Znak olomoucké arcidiecéze

Popis: V červeném poli šest stříbrných obrácených hrotů ve dvou řadách (4, 2). Nad štítem mitra, heraldický vpravo zlatý patriarší kříž, heraldický vlevo zlatá berla.

Obrázek 65: Znak olomoucké arcidiecéze (používaný od roku 1996).

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Arcidiece_olomouck%C3%A1#/media/Soubor:Wapen_Erbistum_Olm%C3%BCtz.png (10. 07. 2024).

8. Znaky Opavského a Těšínského knížectví (15. století).

Obrázek 66: Znaky Opavského a Těšínského knížectví v lexikonu Wernigerode Armorial z 15. století.

Zdroj: Wernigeroder (Schaffhausensches) Wappenbuch; Süddeutschland 4. Viertel 15. Jh., Bayerische Staatsbibliothek München, Cod.icon. 308 n.

DALŠÍ ZDROJE

1. BUBEN, Milan: *Encyklopedie heraldiky*. Praha 2003.
2. ČAREK, Jiří: *Městské znaky v českých zemích*. Praha 1985.
3. LOUDA, Jiří – JANÁČEK, Josef: *České erby*. Praha 1974.
4. LOUDA, Jiří: *Erby a rodokmeny vládnoucích rodů*. Havířov 1996.
5. MÜLLER, Karel: *Heraldické památky Těšínska*. Český Těšín 2012.

6. MYSLIVEČEK, Milan: *Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české*. Sv. 1. Plzeň 2005.
7. PELANT, Jan: *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*. Praha 2013.
8. SEDLÁČEK, August: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Sv. 1–5. Praha 2002–2003.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

1. Identifikujte nositele erbu a vytvořte blason.

Obrázek 67: Zemské desky opavského knížectví, 1543–1554, vazba kožená, 37,5 x 29,5 cm

Zdroj: Zemský archiv v Opavě, Slezský stavovský archiv, Opava, inv. č. 853.

Obrázek 68: Zemské desky opavského knížectví, 1537–1542, vazba kožená, 38 x 26 cm

Zdroj: Zemský archiv v Opavě, Slezský stavovský archiv, Opava, inv. č. 852.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se věnovala heraldice, tedy nauce o erbech a znacích. Na konkrétních příkladech erbů a znaků reprezentujících různé oblasti této disciplíny (např. heraldiku šlechtickou, městskou, církevní, státní a zemskou) byla představena základní pravidla jejich popisu (blazonu).